

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Keéeri-Skautó Andor*
Cím: *Ráth Mór, a harcos könyvkiadó*

Forrás: *Magyar Híradó*

Mr. (Helv.) *1942 I. 25.* (Idő) (Köt. v. füz.) (Ol.)

Osztályozás	
Tárgy	92
Hely	<i>Ráth Mór</i>
Idő	"1942"
Személy	

Ráth Mór, a harcos könyvkiadó

A kiadó olyan, mint a tisztességes asszony: akkor jó, ha nem beszélnek róla, amíg él. De ha már meghalt, akkor ez a szabály nem kötelező. Beszéljünk hát egy kicsit Ráth Mórról, a magyar kiadók egyik legjelesebbjéről, erről az érdekes egyéniségről, akinek február 5-én van halála napjának harminckilencedik évfordulója és akinek emléke lassan-lassan ködbe vész. A fiatalabbak már csak annyit tudnak róla — ha tudnak —, hogy egy Ráth-féle kiadványnak az antiquár-forgalomban viszonylag magas ára van.

„Utókor? Megyünk az úton s elföldi nyomunk a futó por” — jegyezte meg egyszer Kosztolányi Dezső és minő igaza volt.

1882-ben a *Budapesti Hírlap* 122. számában Ráth Mórról a többi közt ezt írja: „Elég-e, ha ezt mondom, törülj ki könyvpiacunk külső díszéből azt, ami benne Ráth Mór keznyoma és kitörülte belőle az izlést; törülj ki 25 éves irodalom-munkából azt, ami az ő iniciatívája, befolyása és közvetítése folytán létrejött és legjelesebb részét törülte ki irodalom-munkából; semmisítsd meg az ő vállalatait és megsemmisítetted az ötvenes évektől a hetvenes évekig

mindazt, elenyésző csekélységek híján, ami becsessel bír a nemzet szellemi termékeiből.”

Ráth Mór könyvkereskedő és könyvkiadó — Ráth György táblai tanácselnök és műgyűjtő (Ráth György-múzeum) testvéröccse. 1829-ben Szegeden született. 1857 május 1-én nyitotta meg üzletét Budapesten a „Vasútkő”-hoz címzett házban, a Váci- és Kishíd-utca szögletén — és 1903 február 5-én ugyanitt meghalt. E két dátum között pergett le egy emberi élet. És minő élet! Egy magyar kiadó élete: sok bajjal, sok kiábrándulással és sok-sok lohogó lelkesedéssel.

Könyvkereskedés — a szellemi elit találkozó helye

A Ráth-féle könyvkereskedés rövidesen a szellemi elit kedves találkozóhelye. Az elnyomatás éveiben titkos kaszinó. Idejöttek külföldről a proskribált könyvek, tiltott röpiratok. Steinhofer Károly a Ráth Mórról szóló életrajzban feljegyzte, hogy Széchenyi „Blick”-je, mint a legújabb lipcei szakácskönyv, Horváth Mihály „A függetlenségi harc történeté”-nek genfi kiadása pedig, mint Abzog „Katholische Moralthologie” ér-

kezett postán Ráth Mór könyvkereskedésébe és aztán kézzel-kézzel adták az idejaro magyar hazafiak.

Aki a hatvanas években megfordult a Ráth-féle könyvkereskedésben, gyakran láthatta Deák Ferencet, Eötvös Józsefet, Csengery Antalt, Beöthy Lacit, Revitzky Szevért, Greguss Ágostot, Gyulai Pált, amint élénk eszmecsere folytattak egymással és Ráth Mórral irodalmi és politikai kérdésekről. Ez a baráti kör folyton bővült. Ha az idősebbek közül az évek folyamán egy kidült, kettő lépett nyomban a helyébe. Ide tartozni nagy tisztesség volt. Embert barátjáról ismerni meg.

Gyulai Pállal

Ezekből a beszélgetésekből, vitatkozásból, disputákból nem egy kiadói ötlet pattant ki. Úgy a kiadó, mint a szerző vagy szerkesztő mindjárt kéznél is volt. Itt született meg például az az ötlet, hogy Gyulai Pál írja meg Vörösmarty Mihály életrajzát és Ráth Mór adja azt ki. A dolog rendben volt, a szerződés létrejött. A szerződésben a kézirat elkészítésének

pontos ideje szigorúan ki volt kötve. Ehhez Ráth Mór kötötte magát. Gyulai tudomásul vette és vállalta a kikötött határidőt. A terminust azonban Gyulai valamelyes oknál fogva nem tartotta be pontosan, viszont Ráth, a szerződésre hivatkozva, folyton-folyvást sürgette. Tíz levelet intézett Gyulaihoz. A levelek fölöttébb jellemzőek Ráthra.

I. Levél

Tekintetes Úr! Meglevén felőle győződve, hogy az életírás, melyre kegyed oly sok gondot fordított már okvetlenül kész, bátor vagyok egész tisztelettel esedezni, méltóztassék azt hozzám kegyesen elküldeni. Örök hálára lekötözött, tisztelő szolgálja: R. M.

II. Levél

Uram! Nekem úgy tetszik, mint-ha önhöz intézett leveleimet ön felbontatlanul felfűtögetné; más okát nem tudom elképzelni annak,

hogy azt az életírást még senki küldé. Ön még nem tudja, hogy milyen egy könyvárus, ha dühbe hozzák? Számvöld még csak generalissá lett a magyar írók miatt de én Dzsingiszkánná leszek, ha nem küldi azt az életírást Alásszoigája: R. M.

III. Levél

En Uram! A martirok minden kinszenvedésére kérem, instálom, csendesesen, meghajtott térddel könyörgöm; bocsanatot kérek, ha valaha megbántottam; küldje már azt a biographiát. Engem a publikum kihúz, lehúz, behúz, felhúz, megnyúz. Legyen ön keresztényen, s ne kívánja kínhalálomat. Szenvedő szolgálja: R. M.

IV. Levél

Hallja az Úr! En most vettem egy hatsövű revolvért Kirnernél. Azt megtöltve szüntelen a zsebemben hordom. Ha ön bátorságban akar járni az utcán, tanácsolom, hogy azt az életírást haladéktalanul ide szállítsa. R. M.

V. Levél

Tisztelt Barátom! Rájöttem azon meggyőződésre, hogy valamint a politikában, úgy az irodalomban is nyájas barátsággal sokkal többre lehet menni, mint nyers szigorral. Legyünk pertu. Aztán majd kérlek igen szépen, arról a bizonyos életírásról ne feledkezzél meg. Tisztelő barátod: R. M.

VI. Levél

Szeretett barátom! Ma születésnapja van. Hű barátaim ma este egy kis barátságos lakomára fognak összeülni. Vigan leszünk. Hogy örömiünk tökéletes legyen,

óhajtánám, hogy a te becses előveteled is tetézze azt. S ha még egyúttal a Vörösmarty életírását is elhoznád magaddal, az lenne rám nézve a legkedvesebb születésnap meglepetés. Hány kocsit küldjek érted? Szerető barátod: *R. M.*

VII. Levél

Kedves Barátom! Beteg vagyok. Fekszem. Máj-, lép- és dűrend-szerbántalmak vettek elő. Valami fekszik a gyomromban nagyon. A fülem cseng és nyughatatlan vagyok. Három orvos tartott fölöttem konziliumot, mind a három azt a véleményt mondta ki, hogy nem gyógyulok meg egyébtől, mint a Vörösmarty életírásától. Baráti részvételetől elvárom, hogy sietsz szenvedő barátod kínjainak véget vetni. Maródi barátod: *R. M.*

VIII. Levél

Uram! De már egy kiadó türelmének is van ám határa. Ha nekem egy hét alatt nem küldi azt az életírást, én következő felszólítást inzeráltatok a lapokban: „Gy. P. úrnak! Há őn azt a bizonyos életírást nem küldi, minden nap egy betűvel több fog megjelenni nevéből“. Ám lássa, ha a végletekhez folyamodom. *R. M.*

IX. Levél

Uram! Adjon ön nekem váltót arról, hogy „drei Monate a dato“ át fogja adni azt az életírást, hogy ön önt lejárt idején elequeálhasam. *R. M.*

X. Levél

Esküszöm önnek mindenre, ami papírosból van, hogy ha ezen a héten át nem adja azt az életírást: — én megírom azt saját magam, s kiadom az ön neve alatt. *R. M.*

A tizedik levél után elkészült a Vörösmarty életrajz. Azt iskolában még ma is, mint Gyulai Pál egyik legjelesebb művét és Vörösmarty legkitünőbb életrajzát tanítják. És méltán.

Egyszer a baráti kör elhatározta, hogy Ráth Mórnak, kiváló és közhasznú tevékenysége elismerésül hivatalos kitüntetést fognak szerezni. Megbízta Greguss Agostot, a kitünő esztétikust, a budapesti egyetemen az esztétika nyilvános rendes tanárát, a Tudományos Akadémia és a Kisfaludy-Társaság tekintélyes tagját: lépjen a közoktatásügyi miniszterrel ez ügyben érintkezésbe. Ez meg is történt, ámde a kitüntetés elmaradt. Greguss az ügy történetét versben megörökítette és a kitüntetés helyett a verset adta át Ráthnak. A vers, amely a Ráth-féle hagyatékából került hozzám, eddig, legjobb tudomásom szerint, még nem publikáltatott és a következőképp szól:

Egy magyar könyvárus meséje

Akad egy bátor férfiú
Ki főleg arra volt hiú,
Hogy magyar írók művel javát
Közforgalomnak adta át,
Könyv-nem-vevő közönség ellenébe.
Mert könyvtelen a Könyves Kálmán népe.

És adta számos éveken,
Angol kötésben, diszesen,
Csakhogy nem angol áron ám.
De méregolesón, jóformán potyán:
Mert a magyar, pénzét marokkal
hányja

Kártyára, lóra, pezsgőre, cigányra,
Meg lányra, de hányra,
Mint úrhoz illik, nem drágálja ezt,
Bár teste-lelke rajta veszt.
Hanem a könyv — melyért egyszer
fizetsz

És vele aztán holtig ellehetsz,
S még élvezel utódlid sokasága —
Az a magyarnak, venni, drága.
De hogyha senkinek,
Vagy csak kevésnek kellene,
Hogy lehetett,
Terjesztieni a könyveket?
Hát úgy bír azt, hogy nagyobbára
Ingyen küldé a honfiak nyakára,
Hol iskoláknak,
Hol jó diáknak,

Meg körbe állott olvasóknak,
Meg egyéb kö'delőknek.
Igy dolgozott ő, a vagonba
Mind egyre fogya,
De könyvben, érdemekben növe,
Mint irodalmunk marfir ter'esztoje.
Igy lent elismerése nem levén,
Ugy vélte, fönt lelbelne azt szegény.
Barátiiban megvolt a készség,
És kért mentek (sic)egyelmességét,
Hogy annyi nagy szelgálatért neki
Egy kiesi címet eszközö've ki.
Azért, hogy valaki nagy Úr,
Beszélhet ám ektalanul.
És ő kegyelmessége sem
Szólt ám valami eszesen,
Middőn a kérést visszautasítva,
Alkát e meg'egyzésre nyíltta:
„Csak érdemének némi lörge volna!
De önök a magyar irodalomra,
Hivatkoznak. Hát vajjon
Van-e magyar irodalom?
A könyvelt kár volt neki
Én hozzám bé nem küldené,
Mert a nékül hogyan tudhatom
Van-e magyar irodalom?“

A hivatalos kitüntetés tehát elmaradt.

Keéri-Szántó Andor.